

e-mail: a.mokrytska@tneu.edu.ua

Мокрицька А.Б., к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ

МОНІТОРИНГ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

**Mokrytska A.B., Ph.D., Associate Professor of Department
of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU**

MONITORING OF SOCIAL EXPENDITURES FINANCING OF LOCAL BUDGETS

Надання населенню суспільних благ і послуг є однією з функцій держави, фінансування яких здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів. Економічна природа бюджету якраз проявляється в тому, що за його допомогою держава надає суспільству важливі блага та послуги, які значно впливають та визначають рівень його добробуту та якість життя. В сучасних умовах відбувається зміна ціннісних орієнтирів держави, яка полягає в усвідомленні того, що основною метою урядової політики має бути задоволення потреб населення.

В умовах пошуку оптимальної моделі бюджетних відносин на всіх рівнях за період з 2010 до 2014 рр. до Бюджетного кодексу України було внесено зміни 42 законами. У результаті 28 грудня 2014 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» за №79-VIII, що передбачає децентралізацію влади, суттєве розширення повноважень територіальних громад та підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів. Крім того, прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р. №157, що містить принципи добровільного об'єднання територіальних громад, визначає суб'єктів та основні умови добровільного об'єднання, описує порядок об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст та надання їм державної підтримки.

Крім того, новизною у здійсненні видатків є передавання коштів між місцевими бюджетами. Так, у бюджетну практику запроваджено наступні види міжбюджетних трансфертів: 1) базова дотація; 2) субвенції; 3) реверсна дотація; 4) додаткові дотації.

Також, особливостями нового фінансування є можливість одночасного здійснення з державного та місцевого бюджетів або з різних бюджетів. Невикористані кошти цих субвенцій наприкінці року не вилучатимуться до державного бюджету, зберігатимуться на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуватимуться в наступному бюджетному періоді. Місцевим радам надають право додатково, понад обсяги, передбачені субвенціями, планувати та здійснювати з місцевих бюджетів оплату поточних та капітальних видатків навчальних закладів.

Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 р.» передбачає перерозподіл функцій між державним і місцевими бюджетами та запровадження нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. Удосконалено механізм міжбюджетних відносин. Забезпечення відповідності фінансового ресурсу реальним потребам місцевих бюджетів у здійсненні видатків на весь комплекс делегованих державою повноважень потребує додаткових трансфертних коштів з державного бюджету.

У 2015 р. із Державного бюджету України до місцевих бюджетів було фактично надано трансфертів на загальну суму 174,0 млрд. грн., що на 43,4 млрд. грн. або на 33,2% більше ніж у 2014 р., у тому числі трансфертів із загального фонду – 173,2 млрд. грн., що на 56,4 млрд. грн. або на 48,3% більше порівняно з 2014 р. У 2015 р. запроваджено базову дотацію місцевим бюджетам, яка спрямована на підвищення фіскальної спроможності місцевих бюджетів. Базова дотація у 2015 р. перерахована у сумі 5,3 млрд. гривень. Завдяки новій системі бюджетного вирівнювання 10,2% місцевих бюджетів стали повністю збалансованими, чого не було досягнуто у 2014 р. Також зросла кількість місцевих бюджетів-донорів: якщо у 2014 р. їх частка складала 3,7%, то у 2015 р. – 15,2%, що дасть змогу громадам забезпечити громадян більш якісними послугами.

Аналізуючи стан надання міжбюджетних трансфертів за п'ять місяців 2015 р., варто зазначити, що базова дотація, що надається місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій, займає лише 4%. При цьому значну частку складають субвенція на соціальний захист населення (38%) та медична субвенція (32%). Передача державою субвенцій на місцевий рівень викликала низку проблемних питань у процесі розподілу їх. Зокрема, значне збільшення рівня споживчих цін, тарифів на комунальні послуги та енергоносії зумовлюють виникнен-

ня незабезпеченості коштами видатків місцевих бюджетів на оплату енергоносіїв та виплату заробітної плати працівникам бюджетної сфери, не передбачених в обсягах субвенцій [1].

Аналіз видатків зведеного та місцевих бюджетів України говорить про все більшу їх спрямованість на фінансування соціальних видатків, а саме, на фінансування видатків, що впливають на рівень індексу людського розвитку.

Таблиця 1

Частка соціальних видатків у видатках Державного та місцевих бюджетів України за 2004–2015 рр.

Видатки	2004	2006	2008	2010	2012	2013	2014	2015
Частка соціальних видатків у видатках Державного бюджету	37,9	46,6	45,4	50,0	45,3	45,3	41,6	37,7
Частка соціальних видатків у видатках зведеного бюджету	51,4	56,6	56,7	63,7	60,7	52,3	59,1	55,6
Частка соціальних видатків у видатках місцевих бюджетах	74,0	71,3	74,1	84,7	75,3	85,7	81,8	80,6

Бачимо, що бюджети України з року в рік стають більш соціально спрямованими. Загальна частка видатків із місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету складає близько 40,0%, (так у 2008 р. їх частка складала – 40,26%, у 2009 р. – 38,34%, у 2010 р. – 41,44%), але в фінансуванні соціальних видатків вони мають величезне значення. Найбільша частка видатків місцевих бюджетів спрямована саме на соціальний захист та соціальну сферу, близько 70–80%. Це пояснюється структурою видатків місцевих бюджетів згідно з Бюджетним кодексом України. За останні роки спостерігається збільшення частки видатків на соціальний захист та соціальну сферу в структурі місцевих бюджетів. У 2010 р. вона становила 84,7%, у 2012 – зменшилася до 75,3%. Досягла свого максимуму у 2013 р. і становила 85,7%, а в наступні роки зменшилася до 81,8 та 80,6%. (табл.1). Отже, загалом, частка видатків на соціальну сферу в останні роки має тенденцію до зростання у структурі місцевих бюджетів (до 80,6% у 2015 р. порівняно з 74,0% у 2004 р.), в той час як видатки Державного бюджету скоротилися (до 37,7% у 2015 р. порівняно з 37,9% у 2004 р.).

Збільшення обсягів видатків соціальної сфери заради зростання індексу людського розвитку виявляється невиправданим, бо це призводить до важких негативних наслідків для населення у майбутньому, а саме до фо-

рмування сталої залежності від матеріальної державної допомоги. Йдучи шляхом зростання соціальних видатків ми отримуємо, все ж таки, більше негативних ніж позитивних результатів, окрім того, позитивні зміни від збільшення соціальної допомоги матимуть лише тимчасовий характер, а негативні – довгостроковий.

Організаційні, правові, фінансові, управлінські, економічні, структурні, кадрові, інформаційні, галузеві та інші фундаментальні помилки не дозволяють Україні досягнути значного приросту людського капіталу [3, с. 109].

Збільшення обсягів соціальних видатків впродовж останніх років по відношенню до ВВП і ще більше зростання в абсолютних показниках свідчать про соціальну орієнтацію бюджетної політики. Водночас якість соціально значимих послуг, що надаються населенню, не демонструє позитивної динаміки; більше того, оцінка фактичного стану соціально-економічного розвитку в країні викликає занепокоєння. Так, масштабне нарощування соціальних видатків не призвело до подолання бідності та скорочення майнового розшарування в суспільстві, погіршується стан здоров'я населення, існують проблеми нерівного доступу до освітніх і медичних послуг, дискусійною залишається якість освіти.

Недостатнім є обсяг субвенцій у районах з низькою густотою населення та розгалуженістю мережі бюджетних закладів (відстань між населеними пунктами коливається в межах 3–10 км). Неврегульованим залишається питання обліку субвенцій для забезпечення можливості аналізу та контролю за використанням коштів із різних джерел (за рахунок коштів субвенції з державного бюджету та коштів місцевих бюджетів).

Зважаючи на низку здійснених ефективних кроків у напрямі досягнення фінансової децентралізації, питання оптимізації видатків місцевих бюджетів є важливим у забезпеченні діяльності ефективного місцевого самоврядування. Неналежний стан забезпечення фінансовими ресурсами видатків органів місцевого самоврядування призводить до додаткового навантаження на їхні бюджети, змушуючи спрямовувати на цю мету власні ресурси, що негативно впливає на якість виконання власних повноважень. У даному напрямі необхідним є перш за все розроблення нормативів та соціальних стандартів та забезпечення проведення інвентаризації всіх нормативно-правових актів, що регламентують їх застосування.

Література:

1. Аналіз та оцінка реалізації бюджетної децентралізації в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2242/>.
2. Булавинець В.М. Теоретичні засади соціального розвитку та роль держави у його фінансовому забезпеченні / В.М. Булавинець // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2010. – №13. – С. 177–184.
3. Мокрицька А.Б. Вітчизняні реалії та світові тенденції реформування управління фінансовими ресурсами охорони здоров'я / А.Б. Мокрицька // Світ фінансів. – 2015. – Вип. 1. – С. 107–118.
4. Місцеве самоврядування в Україні. 2015 р. / Асоціація міст України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://auc.org.ua/sites/default/files/stanlg_2015_0.pdf.

e-mail: i.mutsha@ukr.net

Муца І.М., головний спеціаліст відділу з питань призначення, перерахунку та виплати пенсій №2 у м. Тернополі Тернопільського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Тернопільської обл.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИКИ МОБІЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ ОРГАНАМИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Mutsha I.M., *Chief Specialist of the Department on the Appointment, Recalculation and Payment of Pensions №2 in Ternopil, Ternopil Unified Management of PFC in Ternopil region*

IMPROVING REVENUE MOBILIZATION AUTHORITIES PENSION FUND OF UKRAINE

Важливе значення для ефективного виконання Пенсійним фондом України визначених йому функцій має достатнє фінансове забезпечення. Зважаючи на специфічні властивості державного пенсійного страхування, механізм мобілізації доходів Пенсійного фонду України (сплата ЄСВ) впливає на діяльність всіх суб'єктів господарювання та формує пенсійні права застрахованих осіб.

Виконання поставлених перед Пенсійним фондом завдань потребує їх належного фінансового забезпечення шляхом формування надійної дохідної бази. Однак, сьогодні солідарна пенсійна система працює в умовах максимальної фінансової напруги. Надходження в Пенсійний фонд вже давно не забезпечують виплати пенсій [1].